

SLÖJDEVILLORNA I ÖDESHÖG

10 VLR

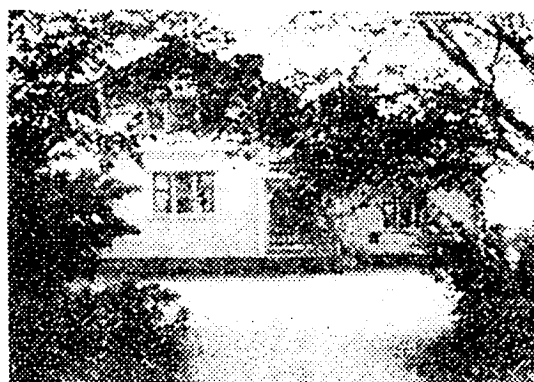
Ett arbete gjort i augusti 1997
på Datorteket i Ödeshög av
Christina Lundqvist

Jag valde att göra ett arbete om de så kallade slöjdvillorna, därför att jag själv var nyfiken på dem. Det jag främst ville ta reda på var:

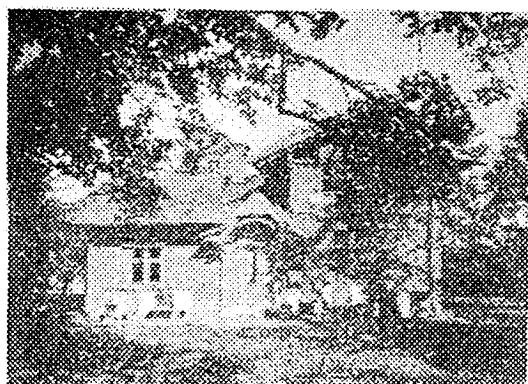
- Varför det finns flera likadana byggnader, och hur många egentligen
- Var de ursprungligen byggdes och var de står nu, om alla finns kvar.
- Deras ursprungliga syfte och vad de används till i dag.
- Om, och i så fall hur de förändrats.
- När de byggdes.

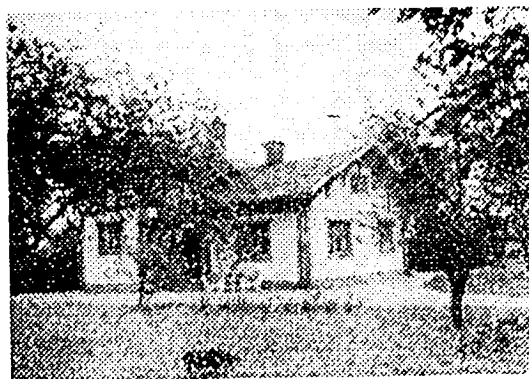
Slöjdvillan i Ödeshög

Slöjdvillan i Heda

Slöjdvillan i Stora Åby

Slöjdvillan i Rök

Tidningsutklipp ur Östgötabladet:

19/11-69

Man planerar att bygga upp ett nytt skolområde vid Ödeshögs skola, och de gamla byggnaderna ligger i vägen. Ett tidigare beslut finns om att byggnaderna ska rivas. Det gällde både det gamla stora folkskolehuset, och de bägge äldre byggnaderna. Det hade varit verksamhet i den gamla slöjdsalen tills för 4-5 år sedan.

Ett gåvobrev finns från 1887 med beslut om den Kinnmansonska fonden.

Där sägs det att kammarrättsrådet och riddaren Carl Leonard Kinnmanson i sitt testamente lämnade ett uppdrag till testamentsexekutorerna att låta de efterlämnade tillgångarna förräntas till belopp för inköp av tre fjärdedels tunnland mark vid Ödeshögs folkskola samt en fjärdedels tunnland vid de bägge skolorna i Siggeryd och Munkeryd för anläggande av skolträdgårdar.

Vid skolträdgården i Ödeshög skulle även uppresas en slöjdskola "att äga, och öfverlåtas för all framtid för sagda ändamål såsom folkskolornas tillhörighets besitta". Dessutom anslogs en summa på 10.500 kronor vars ränta skulle gå till skötsel och upprätthållande av slöjdskolan och skolträdgården, samt avlöna de lärare som tjänstgjorde där.

Detta har på senare tid inte täckt kostnaderna, trots att trädgården reducerats kraftigt.. Samma villkor gäller för slöjdvillorna i St Åby och Seda, vilka är avbilder av slöjdvillan i Ödeshög, och stod upptagna i gåvobrev till respektive församlingar. De ska säljas till högstbjudande om Kmt bifaller kommunens ansökan.

22/4-74

Beträffande slöjdvillan i Ödeshög fanns tre lösningar presenterade i föredragningslistan till kommunstyrelsens sammanträde.

Ödeshögs hembygdsförening ville att kommunen skänker byggnaden med tillhörande uthus och kvarvarande donationsmedel till föreningen, samt bekostade flyttning av husen till hembygdsgården.

Kulturnämndens musikdelegation ville att kommunen behöll villan i sin ägo och utredning görs av kostnader för eventuell flyttning till lämplig annan plats om nuvarande tomt behövdes till annat ändamål. Då skulle byggnaden användas för musikskolans verksamhet.

Tredje alternativet var arbetsutskottets förslag att husen skulle säljas, då man ansåg att det var för dyrt att reparera fastigheten.

16/8-74

Under kommunstyrelsens sammanträde 15/8 beslöt kommunen att föreslå fullmäktige att tillmötesgå Hembygdsföreningens önskemål. Överförandet måste dock först godkännas av länsstyrelsen. Kommunen föreslog att fastigheten skulle säljas till Ödeshögs kommun för 28.500,- och att kommunen därefter skänkte slöjdvillan till föreningen, medan övriga fastigheterna bjöds till försäljning. Beträffande de övriga fastigheterna som hör till fonden föreslog kommunstyrelsen att kommunen förvärvade fastigheten i Rök för 50 000 kronor, slöjdvillan i Seda skulle säljas för 46 000 kronor till den dåvarande hyresgästen, och villan i Stora Åby skulle säljas till Stora Åby församling för 65.300 kronor.

13/12-74

Kommunfullmäktige hade beslutat att landsantikvariens synpunkter skulle inhämtas innan slöjdvillan bortfördes.

Hembygdsföreningens ordförande Bertil Nises förevisade landsantikvarie Sven Noréen slöjdvillan, och visade i Stora Åby de motsvarande uthusen som nu i Ödeshög sålts och forslats bort. Landsantikvarien ansåg att det var "ynkligt" att man sålt uthusen i Ödeshög. Han sa också att det alls inte var så att slöjdvillan skulle föras bort för att den inte passade in i stil.

Tvärtom skulle nya byggnader passa in mot de ursprungliga.

30/5-75

Kommunstyrelsen tog åter upp frågan om slöjdvillan. Inga utredningar om vad olika lösningar skulle kosta hade gjorts, förutom den Hembygdsföreningen gjort om att flytta villan hel till Hembygdsgården.

Ett beslut fattades efter omröstning om att slöjdvillan ska märkas upp och nedmonteras

Slöjdvillan plockades ned i de två delar på det vis den är konstruerad, taket togs av och allt låg täckt med en presenning tills vintern 1978. Då restes byggnaden åter upp, med ideell hjälp och beredskapsarbete i Hembygdsgården i Ödeshög.

Samtliga byggnader är bevarade, enbart den i Ödeshög är förflyttad. Villan används nu till Hembygdsföreningens aktiviteter och förvaring av deras arkiv.

I Seda är byggnaden fortfarande privatbostad och i Stora Åby använder kyrkan slöjdvillan till församlingshem. I Rök är byggnaden än i dag skola, där skolbarnen har gymnastik. Man har låtit bygga ut ett rum för omklädning.

Carl Leonard Kinmanson - vem var han?

Han föddes i Linköping den 18 juni 1811. Hans far var rektor, sedermera kyrkoherde i Stora Åby och Ödeshög. Hans farfar var kyrkoherde i Rök och Seda. (Dennes fru var för övrigt kusin med den berömde professorn Jöns Jakob Berzelius.)

Carl Leonard Kinmanson växte upp och gick i skola i Linköping, fortsatte sin utbildning i Uppsala, där han blev jur.kand 1837. Han var länsnotarie i Östergötlands län 1842-43 och landssekreterare i Stockholms län 1847-50, då han blev kammarrättsråd. (Ett kammarrättsråd var en medlem av vår ännu fungerande skatte- och förvaltningsdomstol kammarrätten.) Han var ledamot av Stockholms stadsfullmäktige 1864-70, vice ordförande i Riksgäldskontoret 1867-71 och tillhörde riksdagens andra kammare från 1867 till sin död 1871.

Redan 1862 skrev Carl Leonard Kinmanson sitt testamente, där infattades bl.a. Konstakademien, Statens Tavelmuseum, två morbröder i Motala, en moster i Seda, och så då donationen till våra församlingar. "Jag vill också gifva något bidrag, såsom minne af mig åt Stora Åby, Ödeshögs, Röks och Seda församlingar uti Östergötland." Vad detta bidrag skulle bestå av framkommer inte, utan ålades exekutorerna att verkställa.

Vid kyrkostämmorna i de fyra socknarna behandlades donationen och planeringen av slöjdskolornas uppförande, och en förfrågan till en herr Bennich, som skulle se till att Kinmansons önskemål förverkligades, fick positivt gensvar.

Efter anbud för de olika socknarna erbjöd sig en byggmästare Carlsson från Mjölby att bygga alla fyra slöjdvillorna för sammanlagt 26.500,-. Troligen var de färdiga sommaren 1889.

De uppfördes med två tillhörande byggnader vardera, med stora trädgårdar för undervisningsändamål. Dessutom fick varje socken ett kontantbelopp på 10.500 kronor,

där räntan skulle betala undervisningen och husens underhåll.

I en artikel i Östgötakuriren 26 oktober 1889 berättar Kalle Kurir, signatur för redaktör Gustaf R. Pettersson mycket ingående om slöjdvillan i Seda, byggd det Schweizisk villastil, som han kallade

"Alla fyra husen Seda, Rök, St. Åby och Ödeshög, äro fullständigt lika, hvarför man känner alla då man sett ett. De äro uppförda i villastil och hafva på nedre botten en större slöjdsal samt ett rum med kök såsom bostad för läraren, varjämte å öfvra botten finnas tvenne praktiga rum utom rymliga förvaringsrum."

Källförteckning:

Artiklar ur Östgötabladet mellan 1969-75

"I rökstenens bygd" Ödeshögs kulturnämnd - 1976

"Sveriges bebyggelse - Östergötlands län" 1948

*Muntliga uppgifter från Jan Johansson, Eknäs
Öninge.*